ሥርዓተ ፋሲካን መንፈሳዊ ትርጉሙን

ምስጢረ ፋሲካ

ፋሲካ፡-ብእብራይስጢ (ፓሻሕ) “ምስጋር ወይ ምዝላል” የስምዕ።ስለ'ዚ ናይ ታሕጓስ ምልክት ዘጠቓለለ ቃል እዩ።ፋሲካ፡ኣብ ብሉይ ኪዳን ምስ ሠለስተ ምኽንያት ታሕጓስ ወይ ደስታ ዝተኣሳሰረ ነበረ።

- ደቂ እስራኤል ሓደ ነገር ከይተጕድኡ ካብ ባርነት ግብጺ ዝወጽዎ፥
- ፈርዖን ምስ ሠራዊቱ ተዋሒጡ እንክጠፍእ ንሳቶምን ግን ብተኣምራታዊ ሓይሊ ኣምላኽ ንቀይሕ ባሕሪ ዝተሳገርዎ፥
- ኣምላኽ ምስ ደቂ እስራኤል ኣብ ደብረ ሲና ብዝኣተዎ ቃል ኪዳን መሠረት፡ናይ ሓዲስ ኪዳን ፋሲካ መቐጸልታን መወዳእታን ናይ ብሉይ ኪዳን ብምዃኑ ኣብ'ቲ ናይ ደቂ እስራኤል ትጽቢትን ተስፋን ዝነበረ ናይ መሲሕ ሞትን ትንሳኤን ዝተመስረተ እዩ።

ሓዲስ ኪዳን ኣምላኽ ምስ ፍሉይ ሕዝቢ እስራኤል ጥራሕ ዘይኰነስ ምስ ኵሎም ፍጥረት ኣምላኽ ዝኾኑ ደቂ ሰብ ዝተመስረተ ኪዳን እዩ።ኪዳን ዕርቅን ሰላምን፡ኣምላኽ ምስ ሰብን ኵሉ ፍጥረቱን ዝተዓርቀሉ፡እቲ መወዳእታ ዘይብሉ ፍቕሩ ዝተገልጸሉ ኪዳን እዩ።ሰማያትን ምድርን ዝተወሃሃደሉ የዘኻኽር።ነዚ ጥልቂ ዝኾነ ናይ ሓዲስ ኪዳን ምስጢረ ፋሲካ ኣጸቢቕካ ንምርዳእ እቲ ናይ ብሉይ ኪዳን ስርዓታት ፋሲካ ኣሕጽር ኣቢልካ ምትንታን ኣዝዩ ጠቓሚ እዩ። <u>ፋሲካ</u> (ኦሪ.ዘፀ.ምዕ.፲፪፥፲፫) ኣብዘን ክልተ ምዕራፋት ቅ.መጽሓፍ ብዛዕባ ሠለስተ ስርዓ ታት ፋሲካ ይንገር፥

- ፩ይ ብዛዕባ መስዋእቲ ገንሸል፡
- ፪ይ ብዛዕባ ዘይበኰዐ ቅጫ፡
- ፫ይ ብዛዕባ ቅትለት በዅርታት።እዞም ሰለስተ ስርዓታት እዚኣቶም ግና ብታሪኽ ከም እንፈልጦ ቅድሚ ናይ ብሉይ ኪዳን ስርዓታት ፋሲካ፡ኣብ ምድሪ ግብጽን ኣብ ምድሪ ከንኣንን ብደቂ እስራኤል ዝፍጸሙ ዝነበሩ እዮም።

<u>**መስዋዕቲ ገንሸል፡**</u> ብግዜ ብሉይ ኪዳን፡ሰባት መብዛሕትኦም ብጕስነት እዮም ዝነብሩ ዝነበሩ።በዚ ምኽንያት'ዚ ቅዉምን ነባርን መሓድሮ ዘይነበሮም ብዙሓት ነበሩ።ምስ ጥሪቶም እናተጓዕዙ፡ሓጋይን ክረምትን ቦታን እናለዋወጡ እዮም ዝካየዱ ዝነበሩ።ኣብ ዝኽረምዎ ኣይሓግዩን፡ኣብ ዝሓገይዎ ድማ ኣይከርሙን ነበሩ።ኣብ ዘዝኸድዎ ድንኳናቶም ተኺሎም የሕልፍዎ ነበሩ።ካብ'ቲ ዝኸረሙሉ ክግዕዙ እንከለዉ፡ብለይቲ ካብ ጥሪቶም ገንሸል ሓሪዶም ነቲ ሽኻላት ድንኳናቶም ብደም'ቲ ገንሸል ይለኽይዎ ነበሩ፥ምስጢሩ ከዓ ሰቦምን ጥሪቶምን ብደሓን ኣብቲ ቦታ ስለ ዘህለፍዎ ንኣማልኽቶምን ሓለውቶምን ምእንቲ ከመስግኑ፥ካብ ክፉኣት ጕዳእቲ መናፍስቲ ድማ ምእንቲ ክድሀኑ፡ስለዚ ናይ ለመና ዓይነት ስርዓት እዩ ዝነበረ ማለት ስርዓት መስዋእቲ።

<u>**ሥርዓት ዘይበኰዐ ቅጫ፡**</u> እዚ ምስ ስርዓታት ፋሲካ እንረኽቦ ስርዓት ቅጫ፡ እስራኤላውያን ካብ ናይ ከንኣናውያን ስርዓት ወይ ልምዲ ሓረስቶት ዝወስድዎ እዩ። ሓዲስ ዓመት ብቐውዒ ስለ ዝጅምር ዝበኰዐ እንጌራ ናይ ዝሓለፈ ዓመት ምልክት ኣረጊት ኣምሳል ስለ ዝኾነ በቲ ሓዲስ ዓመት ንዘይበኰዐ ቅጫ ስገም

ይምገቡ ነበሩ፥ካብ'ቲ ዘእተዉዎ ፍረ ረሃጾምን ምድሮምን እውን ንኣማልኽቶም ገጸ በረኸት የቕርቡ ነበሩ፥እዚ ድማ ናይ ምስጋና መስዋዕቲ ክበሃል ይከኣል።እስራኤላውያን ኣብ'ዚ ናይ ከንኣናውያን ልምዲ ተመስሪቶም እዮም ብትእዛዝ ኣምላኽ ንበዓለ ፶ ወይ ጰራቅሊጦስ ዘብዕሉ ዝነበሩ (ኦሪ.ዘዳግ.፲፮፱)።

መስዋዕቲ በኹርታት፡ እዚ ስርዓት'ዚ እውን ካብ ልምዲ ከንኣናውያን ዝተወስደ እዩ፥ከንኣናውያን መስዋዕቲ በኹርታት ይፍጽሙ ነበሩ።እዚ መስዋዕቲ'ዚ ድማ ብኣምላኽ እስራኤል ጽዩፍን ኵኑንን ከም ዝኾነ ቅዱሳት መጻሕፍቲ ይገልጹልና፥ሕዝ.፲፮.፳፥ሚክ..፮.፯፥ ፪ ነገሥ.]፲፮.፫፥፳.፮ ኤር.፯.፴፩።እዚ ጨካን ዝኾነ መስዋዕቲ ዉሉድ ግና ጸኒሑ ብመስዋእቲ በኹሪ እንስሳታት ተተክኤ፡ማለት ክንዲ ውላዶም ዝስውዑ ናይ ሓደ ዓመት እንስሳ ይስውዑ ነበሩ፡በዚ ኸኣ በኹሪ ውላዶም ናጻ ይኸውን ነበረ።ኣምላኽ እስራኤል ብኣፍ ነብያቱ ገቢሩ ነቶም ኣሰር ከንኣናውያን ተኸቲሎም መስዋዕቲ ዉሉዶም ዝፍጽሙ ዝነበሩ እስራኤላውያን በብዘበኑ ኣበርቲዑ ኾነኖም።እዞም ሰለስተ ዓይነት ስርዓታት፡ደቂ እስራኤል ዝተለቅሕዎም በየናይ ምኽንያትን ምስጢርን እዮም ምስ ስርዓተ ፋሲካ ተኣሳሲሮም ዝርከቡ?መልሱ ከም'ዚ ዝኽተል እዩ።

መስዋዕቲ ገንሸል (በጊዕ ፋሲካ)

ኣምላኽ ንጽንዓትን ትሪ ልቢ ፈርዖን ምእንቲ ከሸንፍ ኣብ ልዕሊ ግብጻውያን በብዓይነቶም ዝኾኑ ዓሰርተ ቅጽዓታት ኣውረደሎም።እዞም ቅጽዓታት እዚኣቶም ኣብ ታሪኽ“ቊስልታት ወይ ድማ መቕዘፍትታት ግብጺ”ይበሃሉ።ንሳቶም ከኣ

- ፩ይ ማይ ኣብ ደም ተለወጠ፡
- ፪ይ ንመላእ ምድሪ እንቍርዖብ ወረሰኦ
- ፫ይ ጻጸት ተነዝሖኦ
- ፬ይ ጽንጽያ ከልኪ ተነዝሖ
- ፭ይ ብፍላይ ኵሎም ጥሪት ግብጻውያን ሞቱ
- ፮ይ ኵሎም ግብጻውያን ሰብነቶም ቆሰሉ
- ፯ይ ድሕሪ ብርቱዕ በርቅን ነጐዳን ብበረድ ተጐግኡ
- ፰ይ ኣንበጣ
- ፱ ኵሎም በኹርታት እንስሳን ሰብን ሞቱ።

እግዚኣብሔር ብኣፍ ሙሴ ገቢሩ ንህዝቡ “ኣነ በዛ ለይቲ እዚኣ ብምድሪ ግብጺ ክሓልፍ እየ።ኵሎም በኹርታት እንስሳን ህዝብን እውን ኪሞቱ እዮም፥ነቲ ኣብ ኣፍደገኹም ዘሎ ደም ርእየ ምእንቲ ብዘይ ጕድኣት ክሳገረኩም፡ገንሸል ሓሪድኩም ብደሙ ልኸይዎ”በሎም።ኣምላኽ ምእንቲ ንህዝቡ ከድሕን ብለይቲ ዝሓልፍ ንደቂ እስራኤል ካብ ዝቕተሉ በኹርታት ግብጺ የድሕን።ኣብ ስርዓት መስዋእቲ ገንሸል ከንኣናውያን፡እቲ ናይ'ቲ እንስሳ ሞት ኣይኰነን ዓብይ ግምት ዘወሃቦ ዝነበረ፡እንታይ ደኣ እቲ ኣብ ናይ ድንኳናቶም ሸኻላት ዝፈስስ ዝነበረ ደም እዩ እቲ ዋና ግምት ዘወሃቦ ዝነበረ፡ከመይ እዚ ደም እዚ እዩ ካብ'ቲ በብዓ ይነቱ ጕድኣት ከም ዘድሕን ዝኣምኑሉ ዝነበሩ፥ንደቂ እስራኤል'ውን ምልክት ኰይኑ ካብ ቅትለት ዘድሓኖም እቲ ደም ገንሸል እዩ ዝነበረ።ዳሕረዎት እስራኤላውያን ንደቆም ምስጢረ በጊዕ ፋሲካ ክፈትሑሎም እንከለዉ “መሥዋዕቲ ፋሲካ እዩ ኣምላኽ ንግብጻውያን ክቐትል እንከሎ ንኣናን ኣባይትናን ኪለው ጥሪትናና ናይ ዝደሓ'ናሉ ዝኽሪ እዩ”ይብልዎም ነበሩ።እዚ ሥርዓት'ዚ ግና ዓመት ዓመት ኪፍጸም ጊዜ ሓደ ናይ ሕሉፍ ነገር ማንም ዝኽሪ ጥራሕ ዘይኰነስ፥ወትሩ ግዜ ኪፍጸም እንከሎ ህያው ኰይኑ ዝድገም ሥርዓት እዩ ዝነበረ።

ዘይበኹዐ ቅጫ ስገም

እዚ ምልክት ናይ ሓዲስ ዓመት እዩ፥ነቲ ዝቐደመ ፍረ ምድሪ ብዝበኹዐ ነገር ዝምሰል ሓዲካ በቲ ናይ ሓዲስ ቀውዒ ፍረ ምምጋብ፥ሓዲስ ሕንጻጽ ህይወት ምጅማር ማለት እዩ።ዘይበኹዐ ቅጫ መግቢ ድኻታት ጓሶት በረኻ እዩ ዝነበረ። ናይ ሓዲስ ሕዝብን ናይ ዝጅምር ዝነበረ ሓዲስ ኪዳንን ምልክት ጌይሮም እዮም ደቂ እስራኤል ንሥርዓት ዝነበረ ሓዲስ ኪዳንን ምልክት ጌይሮም እዮም ደቂ እስራኤል ንሥርዓት ዘይበኹዐ ቅጫ ዝምገቡ ዝነበሩ።ንኣምላኽ እውን ካብ'ቲ ፍረ ረሃጾም ሞባእ ዘቕርቡ ዝነበሩ።እዚ ዘይበኹዐ ቅጫ ምስቲ ዝተጠብሰ ሥጋ በጊዕ እዩ ዝብላዕ ዝነበረ።

ዝኽሪ በዓለ ፋሲካ ኣብ ብሉይ ኪዳን

ድሕር'ታ ደቂ እስራኤል ብመሪሕነት ሙሴ ብ ፲፪፻፶ዓ.ዓለም በጊዕ ፋሲካ ሓሪዶም ካብ ግብጺ ዝወጹላ ለይቲ ኣብ ቅ.መጽሓፍ ሓሙሽተ ፋሲካ ይዝከሩ።

- ፩ይ ደቂ እስራኤል ኣብ ዓመቶም ካብ ግብጺ ምስ ወጹ ብወርሒ ኒዛን ኣብ ደብረ ሲና ንመጀመርያ ጊዜ ፋሲካ ኣብዓሉ (ኦሪ.ዘኁ.፱.፭)።
- ፪ይ ሩባ ዮርዳኖስ ተሳጊሮም ኣብ'ታ ተስፋ ኣቦታቶም ዝነበረት ምድሪ ተስፋ ምስ ኣተዉ ኣብ ከባቢ እታ ታሪኻዊት ከተማ እያሪኮ ተገዚሮም በዓ ለ ፋሲካ ኣብዕሉ፥ካብ'ቲ ሓዲስ ፍረ ምድሪ ከናኣን ተመገቡ፥ነቲ ኣርብዓ ዓ መት ዝተመገብዎ ብብኹዕ እንጌራ ክምሰል ዝከኣል መና ሽዑ ኣቋረጹ (ኦሪ.ዘኢ.ያ.፭)።
- ፫ይ ብ721 ቅ.ል.ክ.ብዘመን ሕዝቅያስ ንጉሥ ነቶም ተፈልዮም መንስቲ እስራኤል ኣቐሚሞም ዝነበሩ ኣሕዋቱ እውን ዓዲሙዎም ነበረ፥ካብቲ ብልምዲ ዝብዕሎ ዝነበረ ሕዝቢ ኒዛን ሓደ ወርሒ ድሒሪ በዓለ፥ምኽንያቱ ድማ ኵሎም ሕዝቢ ምእንቲ ክእከቡን ሌዋውያን ካህናት'ውን ኣጸቢቖም ክሳብ ዝነጽሑ፡እዚ ሥርዓተ በዓለ ፋሲካ እዚ ክልተ ሰሙን ምሉእ ከበረ።(፪ ዜና መዋ.፴)።
- ፬ይ እዚ ራብዓይ ዝክረ ፋሲካ ምስ'ቲ ንጉሥ ኢዮስያስ ዝፈጸሞ ናይ ሥርዓታት ምሕዳስ ኪዳን ዝተኣሳሰረ እዩ።ደቂ እስራኤል ኣብ ቤተ መቕደስ ኢዮሩሳሌም ተደፊኑ ዝነበረ ጽሑፍ ኦሪት ዘዳግም ስለ ዝረኸቡ ብዓብይ ሓጐስ ነቲ ፋሲካ ኣብዓልዎ ፪ነገሥ.፳፫፥ዓመቱ ከኣ 621-622 ቅ.ል.ክ.ነበረ።
- ፭ይ ደቂ እስራኤል ካብ ስደት ምስ ተመልሱ ተቐዳዲሞም ነቲ ፈሪሱ ዝነበረ ቤተ መቕደስ ኢዮሩሳሌም ኣሓዲሶም ሃነጽዎ ስለ'ዚ እዚ በዓለ ፋሲካ እዚ ድርብ ምስጢር ዝሓዘለ በዓል ነበረ።ማለት ናብ ሀገሮም ተመሊሶም ብናጽነት ስለ ዘብዓልዎን ናይ ሓዲስ ቤተ መቅደስ ጽምብልን ብምኳኑ ፍሉይ ድምቀት ነበሮ።ናይ ምስጋና ኣምላኽ ፋሲካ እዩ ዝነበረ፡ሰሙን ምሉእ እውን በዓለ።ዓመቱ 515 ቅ.ል.ክ.ነበረ።ብዛዕባኡ መጽሓፈ እዝራ ፲፮.፩-፳፪ ተመልከት።

እቲ ኣብ ኵሉ ሥርዓታት ፋሲካ እስራኤላውያን እንረኽቦ፥ናይ ገንሸል ምሕራድ ኣምሳል መሥዋዕትን ናይ'ቲ ብናይ ሕድገት ሓጢኣት ምእንቲ ድሕነት ሰብ ናብ ኣምላኽ ዝቐርብ ህያብ ሞባእን፥ናይ'ቲ ብሙሴን ዳዊትን ዝምሰል ዝነበረ ኢየሱስ መሲሕ፡መሪሕ ሕዝብን መድሓኒን ኣምሳል እዩ ዝነበረ።እቲ ዘይበኹዐ እንጌራ

መግቢ ድኻታት ምድረ በዳ፡ተቖላጢፍካን እናሃደምካን ዝብላዕ ናይ ምድሪ ተስፋ፡እቲ ዝቐደመ መግቢ ደቂ እስራኤል፥ናይ'ቲ እዚኣብሔር ብዓብይ ምሕረቱ ንደቂ ሰብ ብልግስነት ዝሃቦ ጸጋ ድሕነት ኣምሳል እዩ።እቲ ኣብ ኪለው መግቢ ፋሲካ ዘይበኵር መስተ ወይኒ ሃብታማትን ድኻታትን ሓቢሮም ዝሳተፍዎ ዝነበሩ፡ምልክት ታሕጓስ ስለ ዝገልጽ ናይ'ቲ ውህበት ኣምላኽ ዝኾነ ጸዋዕታ ሓባራዊ ኣምሳል እዩ ዝነበረ።

በዓለ ፋሲካ ብግዜ ኢየሱስ

መሠረት በዓለ ፋሲካ ቅዱስ መጽሓፍ ብምኽኑ፡ደቂ እስራኤል ፋሲካ ክብዕሉ ግዜ ከም ናይ ዝሃለፈ ህያው ዝኽሪ ድሕነቶም(ካብ ባርነት ግብጺ)፥ከም ትጽቢት ግዝያዊ ድሕነቶም ካብ ኣርዑት ገዛእቶም ዝነበሩ ኣህዛብ ገቢሮም እዮም ዘብዕ ሎም ዝነበሩ ኣህዛብ ገቢሮም እዮም ዘብዕሎም ዝነበሩ፥ዝተተስፈወ መሲሕ ካልኣይ ሙሴ ኰይኑ ካብ ጨቆና ጸላእቲ ዘውጽእ ወትሩ ግዜ ኣብ ልባቶም ዝተመስረተ ነበረ፥ብሃንቀውታ እውን ይጽበይዎ ነበሩ።ኣብ ብሉይ ኪዳን ሓሙሽተ ዝኽሪ ፋሲካ ረኺብና፥ኣብ ሓዲስ ኪዳንከ ክንደይ ፋሲካ ይዝከሩ?ኣብ ወንጌል ዮሓንስ ሰለስተ ፋሲካ ይዝከሩ፥ቅድሚኣቶም ጓና ኣብ ወንጌል ሉቃስ ፪፡፵፩-፶ ኢየሱስ ወዲ 12 ዓመት እንከሎ ሕጊ ሙሴ ምእንቲ ክፍጽም ምስ ወለዱ ኣብ በዓለ ፋሲካ እዮሩሳሌም ከም ዝተሳተፈ ይንገር።ኣብ'ዚ ኩሉ እስራኤላዊ ዝሳተፎ ዓመታዊ ንግደት ፋሲካ ዝተሳተፈ መንእሰይ ኢየሱስ ካብ ሻቡ ግዜ - ሚሩ ኣብቶም ነቦኡ ዝምልከቱ ጒዳያት ክጽመድ ከም ዝመጸ ማለት መዝነት ናይ ተልእኮኡ ገለጸ፥ሻቡ ግዜ እውን መለኮታዊ ጥበቡ ተገልጸ፥እዚ ኩሉ ከኣ ኣብ'ቲ ቤተ መቕደስ ኣቦኡ።በዚ ምኽንያትዚ እውን እዩ እዚ ፋሲካ እዚ “መለኰታዊ ጥበብ ኢየሱስ ዝተገልጸሉ ፋሲካ”ክበሃል ዝከኣል።እተን ኣብ ቤተ መቕደስ ካብ ወለዱ ተሰዊሩ ዘሕለፈን ሰለስተ መዓልቲ ከኣ፥ኣምሳል'ቲ ኣብ መጨረሽታ ምድራዊ ፋሲካ ሕይወቱ ክፍጸም ዘለዎ ነገር“ሰለስተ መዓልቲ ኣብ መቓብር”ዘሕለፈን የዘኻኽር።

- ❖ እቲ ፩ᵉ ዝኽሪ ፋሲካ ኣብ ወንጌል ዮሓንስ ፪.፲፫-፳፫ እንረኽቦ “ናይ ቤተ መቕደስ ምንጻሕ”ይበሃል።ኢየሱስ ናይ ቤተ መቕደስ ኢዮሩሳሌም ቀጽሪ ንቤተ መቕደስ ብዘገልግሉ ነገራት ቦታ “ዕዳጋ” ኰይኑ ምስ ጸንሖ“ንቤት ኣቦይ ቤት ሸቐጥ ኣይትግበርዎ”እናበለ ሰጐጎም።ብዛዕባ ዕንወት ህንጻ ቤተ መቕደስ ድሕሪ ተናጊሩ ከዓ ነቲ ብትንሣኤኡ ኪምሥረት ዘለዎ ሓዲስ መንፈሳዊ ቤተ መቕደስ ኣምላኽ ኣበሰረ።እውነተይና ኣምላኽ ኣብ ህንጻ ኢዮሩሳሌም ወይ ድማ ኣብ'ቲ ሳምራውያን ዝሰግዱሉ ዝነበሩ ጎቦ ጋሪዚም ኣይኮነን ክስእድ ዘለዎ፡መንፈስ ስለ ዝኾነ ብመንፈስ እዩ ዝስገድ፥ናይ ነፍሲ ወከፍ ሰብ ነፍሲ ብርእሳ ቤተ መቕደስ እያ።
- ❖ እቲ ፪ᵉ ዝኽሪ ፋሲካ ኣብ ወንጌል ዮሓንስ ፮.እንረኽቦ ኢየሱስ ኣብ ጥቓ ከተማ ቅፍርናሆም፡ኣብ በረኻ ባሕሪ ገሊላ፡እንጌራ ኣበርኪቱ ንሕዝቢ ኣጽገበ።እቲ ዘበርክቶ እንጌራ ኣምሳል“ሥጋኡን ደሙን”ከም ዝኾነ ካብ'ቲ ኣቦታቶም ኣብ ምድረ በዳ ዝተመገብዎ ህብስተ “መና”ከም ዝዓቢ ኣስተምሃሮም።ነቶም ንመሲሕ ከም ሓደ ካብ ምድራዊ ጨቆና መግዛእቲ ዘውጽእ ገቢሮም ዝጽበዩን ዝሓስቡን ዝነበሩ ድማ ነዚ ጊጉይ ርእይቶምን ተርጐመሎም፥ድኅነት ብእምነት ከም ዝኾነ ኣበሠረ።

❖ እቲ ፫ይ ዝኽሪ ፋሲካ ኣብ ወንጌል ዮሓንስ ፲፩.፶፫ እንረኽቦ ምስ'ቲ ናይ ኣልኣዛር ምትንሣእ ዝተኣሳሰረ እዩ።እቲ ዋና ምኽንያት ናይ ሞት ኢየሱስ እውን እዩ።እታ ሓጢኣተይና ማርያም ዝስማ ሰበይቲ በዓልቲ ቢታንያ፥ኣቐዲማ ንኢየሱስ ኣብ ቤት ስምዖን በቲ ኣምሳል ሞቱ ዝነበረ ክቡርን ምዑዝን ቅብኢ ናርዶስ ቀቢኣቶ ነበረት(ዮሓንስ ፲፪)።ኢየሱስ ኣብ'ዚ በዓል ፋሲካ እዚ እቲ ናይ ደቂ እስራኤል ትጽቢት ዝነበረ መሲሕ ከም ምዃኑ ብዓጀባ ናብ ኢየሩሳሌም ዝኣተወ፥ሻቡ እውን እዩ ብዛዕባ ሞቱ ብግልጺ ዝተናገረ፥ነቲ ናይ ኣረማውያን ጸዋዕታ ድሕነት ከኣ ኣበሰረ።

መጨረሻ ፋሲካ ኢየሱስ

ኣርባዕቲኦም ወንጌላውያን ሓቢሮም ዝገልጽዎ ፋሲካ እዩ።ከም'ቲ ናይ ደቂ እስራኤል ትጽቢት ዝነበረ እቲ ዝመጽእ መሲሕ መድሓኒ ብለይቲ ፋሲካ ኣብ ኢየሩሳሌም ኪግለጽ እዩ ዝነበሮ።ኢየሱስ ነታ መጨረሻ ፋሲካ ዘብዕለላ ገዛ ሓደ ዓርኩ ብሓዋርያቱ ኣቢሩ ባዕሉ ኣሰናደዋ፥ግዜኡ ምስ ኣኸለ ድማ ምስ ሓዋርያቱ ገቢሩ ባዕሉ ኣሰናደዋ፥ግዜኡ ምስ ኣኸለ ድማ ምስ ሓዋርያቱ ኣብ መኣዲ ተቐሚጡ እንከሎ“ቅድሚ ሕማማተይ ነዚ በጊዕ ፋሲካ'ዚ ምሳኻትኩም ኰይነ ክበልዖ ብዙሕ ሃረርታ ነበረኒ”በሎም (ሉቃ.፳፪.፲፭)። ኢየሱስ ኣቐዲሙ ነቲ ናይ ኣይሁድ ሥርዓታት በጊዕ ፋሲካ እንድሕሪ ፈጺሙ፥ነቲ ናይ ሓዲስ ኪዳን ዝኾነ ናይ ሥጋኡን ደሙን ሥርዓተ ፋሲካ ሰርዐ። ንሓዋርያቱ ኣእጋሮም ሓጸቦም፥ምልክቱ ድማ ኣብ ሓዲስ ኪዳን ዕብየት ትሕትና ብግብሪ ምእንቲ ክገልጸሎም እዩ።ድሕር'ዚ ሥርዓት'ዚ “ከም'ቲ ኣነ ዘፍቀርኩኹም ከምኡ ገቢርኩም ነንሓድሕድኩም ተፋቐሩ”እናበለ ነቲ ደረት ዘይብሉ ሓዲስ ትእዛዝ ፍቕሪ ኣወጀሎም።መለዮኦም ኪኸውን እውን ኣማሕጸኖም፥ኣረማውያን እውን ነዚ ብግብሪ ዝተመስከረ መለዮኦም ተዓዚቦም“ረኣዩ ክንደይ ይፋቐሩ”ይብሉ ነበሩ።“ክርስትያን”ዝብል ስም ቅድሚ ምቕባሎም'ውን “ተፋቓርያን”ተባሂሎም ይጽዉዑ ነበሩ።ይስሓቕ ወዲ ኣብርሃም፥ኣቦኡ ክሥውዖ ሒዙዎ ክኸይድ እንከሎ “ኣቦ።ሓውን ዕንጸይትን'ሲ እንሆ፥እቲ ዝሥዋዕ ገንሸልከ ደኣ ኣበይ ኣሎ?እናበለ ይሓትት(ኦሪ.ዘፍ.፳፪.፯)። ክርስቶስ ንጹኅ ገንሸል ምእንቲ ድኅነት ደቅሰብ እንሆ ባዕሉ ሠዋዕን ተሠዋዕን ኰይኑ ናብ ኣቦኡ ይቐርብ።ንኡስ ገንሸል ኣቤል ወዲ ኣዳም ንኣሽቱ ገንሸላት መመረጹ መሥዋዕቲ ዘቕርብ ዝነበረ ኣምሳልቲ ናይ ሓዲስ ኪዳን ንጹህ ኡነተይና ገንሰል ባዕሉ ንርእሱ ዝሥውዕ እዩ ዝነበረ።ማርያም ኣብ ማሕጸና ዝጸረቶ፥ስምኦን ካህን ዘወፈዮ ንጹህ ገንሸል፥ዮሓንስ መጥምቕ “እንሆ እቲ ሓጢኣት ዓለም ዝምድስስ በጊዕ እዚኣብሔር”(ዮሓ.፩.፳፱) እናበለ ናብ ዓለም ዘቕረቦ በጊዕ ፋሲካ ኰይኑ በኻ ኣሕዋቱ ኣብ መስቐል ሞተ።እቶም ኂኢየሱስ ከም ዝስቀል ዝገበሩ ሊቃነ ካህናት፥ብግብሮምን ብህይወቶምን ካብቶም ዝሥዉዕ ዎም እንስሳታት ዘይሕሹ ነበሩ።ኣዳም፥ንጹህ ዝተፈጥረ በቲ ፈጣሪኡ ዝጸገዎ ነጻነት፥ነቶም ህያዋን ዝተፈጥሩ ንዘልኣለም'ውን ህያዋን ኰይኖም ክነብሩ ዝተመደቡ ዘርኡ፥ብትዕቢቱን ዘይተኣዝዞኡን መወ'ቲ ገበሮም፥ሞት ነገሠ።እታ ብቕትለት ቦኾርታት ግብጺ ዝተሓጐሰት ሞት፥እንሆ ብሞት'ቲ ንጹሕ በጊዕ ፋሲካ ዝኾነ ክርስቶስ ትስንብድን፥ትርዕድን፥ትስዓርን፥“ኦ ሞት ኣበይ ደኣ'ሎ እቲ ስዕ ረትኪ”ተባህለት።በቲ እንካብ ጐድኒ ንጹሕ ገንሸል ፋሲካ ዝፈሰሰ ደምን ማይን፥ነቲ ብኣዳም ዝተጻሕፈ መጽሓፈ ኵነኔ ደቁ ሓጺቡ ደምሰሶ።ክርስቶስ በቲ ኣዳም ዝተሸነፎ ሥጋ ተሰቒሉ ንዓለም ኣድኃነ።“ኦ ኣቦይ ፥መሥዋዕቲ እንስሳታት ስለ ዘይደለኻ ሥጋ ኣልበስካኒ፥ እነሆኹ ፍቓድካ ፈጺመ እሥዋዕ ኣለኹ” ዕብ.፲.፭-

፲። ኢየሱስ ካብ'ታ ዝተወልደላ ዕለት ጀሚሩ ምሉእ ህይወቲ መሥዋዕቲ ቀራንዮ ኣብ ቅድሚ ዓይኑ እዩ ዝርኣዮ ዝነበረ።ስእሊ እኖና ኪዳነ ምሕረት ኣስተውዒልና እንተተመልከትና ኣብ ሕቝፋ ዘሎ መለኮታዊ ሕጻን ወዲ፡ገጹ ኣዚሩ ነቲ ኣብ ልዕሊ ርእሱ ብሓደ መልኣኽ ተታሒዙ ዘሎ ዕንጸይቲ መስቀል ተኰሩ ክጥምት ይርእ፡ሰንቢዱ እውን ኣብ ሕቝፊ ሕዝንቲ እኖኡ ይዕቆብ፡ብክልተ ኣእዳዉ ድማ ንዓባይቶ ጽብዒ እኖኡ ዓትዒቱ ጨቢጡ ይርእ።እዚ ሥእሊ'ዚ ነቲ ብትንቢት ቅ.ዳዊት ተናጊሩዎ ዝነበረ ቃል "ሕማማተይ ወትሩ ግዜ ኣብ ቅድመይ እዩ ወቍስልየኒ ቅድሜየ ውእቱ በኵሉ ግዜ"(መዝ.፴፯.፲፯)ዝብሎ እዩ ዘዘኻኽር።

በዓለ ፋሲካ ብግዜ ቀዳሞት ክርስትያን

ቅዱስ ጳውሎስ ኣብ ፩ቆሮ. ፭..፯-፰ ብዛዕባ ዓመታዊ በዓል ፋሲካ ይገልጽ።ቀዳሞት ክርስትያን ከመይ ገቢሮም ሥርዓተ ፋሲካ ይፍጽሙ ከም ዝነበሩ ዘርዚሩ ዝገልጽ ጽሑፋት ብዙሕ ኣይኰነን፥እቶም ዝርካቦም ንሥርዓታት ጥምቀትን ቍርባንን እዮም ኣብሊጾም ዝገልጹ።ዓመታዊ በዓለ ፋሲካ የብዕሉ ከም ዝነበሩ ግን ርግጽ እዩ።ካብ ካልኣይ ዘበን ንደሓር፡ብሕልፊ እኳ ኣብ ወገን ንኡስ ኤስያን ሰሜናዊ ኣፍሪቃን፡ዝነበሩ ማሕበራት ክርስትያን ብኸመይ ዝበለ ምስንዳው፡ጾምን፡ጸሎትን፡ምጽዋትን፡የብዕልዎ ከም ዝነበሩ ዝገልጹ ጽሑፋት ኣበው ብዙሓት እዮም።

ሰሙናዊ ዝኽረ በዓለ ፋሲካ

ቀዳሞት ክርስትያን ካብ ግዜ ሓዋርያት ጀሚሮም "ንሰንበት"ከም ዝኽረ ትንሣኤ ገቢሮም ከብዕልዎ ይርከቡ።እዚ ሥርዓት'ዚ "ቡራኬ ምቝራስ እንጌራ እውን ይበሃል ነበረ።ብዛዕባ'ዚ ሥርዓት'ዚ ዝናገሩ ጽሑፋት ኣዝዮም ብዙሓት እዮም።ኣሕዋት ኣብ ሰሰሙን ተኣኪቦም ሥርዓተ ምቝራስ እንጌራ ዝፍጽሙላ ዕለት"ሰንበት"ነበረት ኣብኣ ንድኻታት ኣሕዋትን፡መበለታትን፡ዝውፈ ምጽዋት ይእከብ ነበረ(፩ቆሮ.፲፮.፪)።ቅዱስ ጳውሎስ ኣብ ከተማ ጢሮ ኣዳ፡ኣብ ሓደ ሰሙናዊ ምቝራስ እንጌራ ከም ዝተሳተፈ ሉቃስ ይገልጸልና(ግ.ሓ.፳.፯-፲፪)።ኣብ ጽሑፋት ኣበው ብዛዕባ ሰሙናዊ ምቝራስ እንጌራ እንክንገር ግዜ ወትሩ ሳዕ ብዛዕባ ዝኽረ ትንሣኤ እዩ ዘስምዕ።እቲ ኢየሱስ ብጸሎተ ሓሙስ "ነዚ ክትገብርዎ እከሎኹም ንዝኽረይ ግበሩዎ"ዝበሎ ቃል ትእዛዝ ብዕለተ ሰንበት ይፍጽምዎ ነበሩ።ሄዚ እውን እዚ ትእዛዝ እዚ ይፍጸም ኣሎ፡ክሳብ መጨረሻ ዓለም እውን ክፍጸም እዩ።ቀዳሞት ክርስትያን ዝኽረ በዓለ ፋሲካ ከብዕሉ ግዜ ብመንፈስ ትጽቢት እዮም ዘብዕሉዎ ዝነበሩ፥እቲ ሓሓሊፍካ ኣብ መልእኽትታት ጳውሎስ ሓዋርያ ራእይ ዮሓንስን ዝርከብ"ማራ-ናታ"(ኦ ጐይታና ንዓ)ዝብል ቃል ሃንቀውታ፡ትጽቢት እዩ ዝገልጽ(፩ቆሮ.፲፩.፳፮፥፲፮.፳፪፥ራ.ዮሓ.፳፪.፲-፳)።

ፋሲካ ምስ ሕይወት ክርስትያን ዝተኣሳሰረ እዩ

ፋሲካ ሓደ ናይ ርሑቕ ዝሓለፈ ምዉት ዝክ[illegible] በዓል ኣይከ[illegible]ነን፥ወዲ ሰብ ብጥምቀት ኣብ'ቲ ብክርስቶስ ዝተፈጸመ መደብ ድኅነት ተሰኵዑ፡ናይ'ቲ ናብ ዘለዓለማዊ ፋሲካ ገጹ ዝጐዓዝ ሕዝቢ ኣምላክ[illegible] ሓደ ኣባል ክ[illegible]ይኑ እዩ(፩ጴጥ.፩.፲፱፥፪.፲)።ጥምቀት ምስ ሞት ክርስቶስ ምስታፍን ምትንሣእን እዩ፥ካብ ሞት ናብ ሒይወት ምስጋር እዩ(ሮሜ.፮.፬-፱፥ቆላ.፪.፲፪፥፫.፬)።ቀዳሞት ክርስትያን ኣብ ማይ ጥምቀት ብምእላክ[illegible] ንመውት፡ካብ ማይ ጥምቀት ብምውጻእና ከኣ እዚ ንትንሥእ ይብሉ ነበሩ።እቲ ናይ ጥምቀት ምስጢር ከኣ እዚ እዩ።እቲ ብልሽዊ ዝክ[illegible]ነ ኣረጊት ሰብ ምስ ኵሉ ግድፈታቱ ይመውት፡ተሓዲሱ ከዓ ይትንሥእ።ስብከት ጳውሎስ ሓዋርያ ብምሉኡ እዚ ምስጢረ ወንጌል እዚ

እዩ።በዚ መሠረት'ዚ ክርስትያናዊ በዓለ ፋሲካ ናይ ዝሓለፈ ምዉት ዝክ[illegible] ዘይኮነስ ሕያውን ሒይወት እውን ዝህብ ዝክ[illegible] በዓል እዩ።

ዓመታዊ ዝኽረ ሰላም፡ ፋሲካ

ክርስቶስ፡ብሞቱን ትንሣኤኡን ንፈጣርን ፍጡርን ዓሪቑ ኣብ ምድሪ ሰላም ኣውረደልና፥ግዳ፡ኣብ ዓለም ሰላም ፈጺሙ ነጊሡ እኳ ኣይተራእየን ይርኤ እውን የሎን።ኣብ ብሉይ ኪዳን ኹሎም ነብያት ኣብ ኹሉ ስብከቶም“ሰላም-ሰላም-ሰላም”እናበሉ ካብ ምጭራሕ እኳ ኣየዕረፉን።“ሰላም ግና እኳ ዘየሎ”ይብል ነብይ ኤርሚያስ ፮.፲፬)።ሰብ ሰላም ዝስእን ብግዜ ውግእ ጥራሕ ኣይኮነን።ምስጢረ ሰላም ኣዝዩ ሰፊሕ እዩ ትርጉሙ፥ሰላም ኣብ ውሽጥኻን፡ኣብ ከባቢኻን ንዘሎ እዩ ዘጠቓለለ።ፍረ ጽድቂ ሰላም እዩ፥ፍረ ርትዒ ድማ ህድኣትን ቅሳነትን እዩ (ኢሳ.፴፪.፲፯)። ሰላም ሓደ ውህበት ኣምላኽ ስለ ዝኾነ ፍጹም ሰላም ብኣኡ ጥራሕ እዩ ዝርከብ።ናይ ዓለም ምሕዳስ መሠረቱ ሰላም እዩ (ኢሳ.፷፮.፷፱፷፬)። ክርስቶስ ዘውረደልና ሰላም ካብ ውግእ ነጻ ምዃን እውን እዩ፥ብሕልፊ ግና ሰላም ድኅነት እዩ፥ሰላም ሓድነት እዩ፥ሰላም ቅኑዕ ሥርዓት ማለት እዩ፡ሰላም ፍልልይን ጽልእን ሓድሓድ ምውጋድ እዩ፥ሰላም ርትዒ እዩ...።

ርሑስ በዓለ ትንሣኤ ክርስቶስ ይግበረልና
ፋሲካ ሰላምን ስኒትን ዝመልኦ ነጻነትን
ምሥሩት ነባር ምስምማዕ ኣሕዋትን ይግበረልና

ኣባ ገብረቅዱስ ኃይለ፡ *ሥርዓት ፋሲካ መንፈሳዊ ትርጉሙን* ዝብል ንእሽቶ መጽሓፍ ኣብ ፍራይቡግ ኣብ ቤት ማኅምተም ግረዘር ሸነል ድሩክ - ርመን ብ1992 ካብ ዝተጻሕፈ ዝተወሰደ።

ካቶሊካዊ ኤጳርቅና ከረን